

Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy

Vaše nebo partnerovy/partnerčiny volnočasové aktivity a zájmy (touha cestovat, věnovat se jiným věcem)	,556	,278	,512
Vaše partnerská situace (ne/existence vhodného partnera)	,200	,789	,043
Vaše bytová situace	,211	,752	,357
Situace Vašeho partnera/partnerky v jeho/jejím zaměstnání, plánování jeho/její pracovní dráhy či studia	,401	,751	,164
Ekonomické postavení Vaší domácnosti	,200	,738	,357
Názor a požadavky Vašeho partnera/partnerky ohledně rodičovství	,242	,734	,259
Situace ve Vašem zaměstnání, plánování pracovní dráhy či studia	,439	,660	,141
Zdravotní (genetická) zátěž Vaše nebo Vašeho partnera	,201	,644	,526
Vaše osobní touha přivést na svět a vychovávat děti	,177	,224	,696
Váš věk nebo věk Vašeho partnera/partnerky	,300	,231	,618
Zdravotní (a psychický) stav Váš nebo Vašeho partnera	,154	,546	,603

Pozn.: Metoda rotace Varimax, celkový podíl vysvětlené variance 69,3 %, KMO test 0,95, Bartlettův test sféricity statisticky významný na hladině 0,01 %; analýza je založena na kompletním souboru (tj. N= 750).

Z Evropské unie

Nová sociálně-ekonomická agenda Evropské komise a postavení spotřebitelů

Kryštof Kruliš

Komentář poukazuje na skutečnost, že do sociálně politické a ekonomické části programu nové předsedkyně komise Ursuly von der Leyenové se čitelně propsala snaha zavděčit se různým politickým frakcím v Evropském parlamentu a názorovým proudům od východu na západ a z jihu na sever Evropské unie. Spolu s institucionálními mantinely to vede k technokratičtějšímu charakteru programu. Takovýto charakter však může být pro středně velké státy jako je Česká republika i výhodou. Závěr komentáře uvádí, že ve vztahu k postavení spotřebitelů jsou nově akcentovanými prioritami nové Evropské komise informovanost spotřebitelů, a to zejména s ohledem na transformační procesy jak v environmentální oblasti, tak v oblasti přechodu na nové digitální technologie.

Program nově nastupující Evropské komise na sebe logicky váže pozornost odborné i laické veřejnosti. Nejinak tomu bylo i na stránkách předchozích dvou čísel časopisu Fórum sociální politiky v článkách profesora Martina Potůčka a Vladimíry Drbalové ve 4. čísle a Jaroslava Šulce v předchozím pátém vydání, které se věnovaly sociálně politické a ekonomické části programu nové předsedkyně Ursuly von der Leyenové. Záměrem tohoto článku je na předchozí příspěvky navázat a probrat tuto část programové agendy nové komise s ohledem na politické a institucionální limity a přidat pohled na – z hospodářského hlediska neméně rele-

vantní – aspekty programu dotýkající se postavení spotřebitelů.

Z komentovaného dokumentu „Unie, která si klade vyšší cíle Moje agenda pro Evropu“ lze předně vyčíst politické mantinely, které stály u jeho zrodu. Ursula von der Leyenová s tímto programem žádala o důvěru Evropský parlament, jehož významná část procházela rozčarováním z toho, že se Evropská rada při nominaci předsedkyně komise neřídila principem tzv. spitzenkandidatů. K tomu je nutno přičíst, že výsledky voleb do Evropského parlamentu von der Leyenové neumožňovaly opřít se pouze o tradiční koalici frakcí evropských lidovců a socialistů.

Leyenová tak byla nucena hledat podporu na mnohem širším základě, včetně hlasů z konzervativních, liberálních a zelených politických uskupení. Úloha o to těžší, že tyto politické proudy často nabývají výrazných proměn svých priorit, jak se pohybujeme od jihu na sever a z východu na západ Evropské unie. Program, včetně jeho ekonomické a sociální části, tak představuje snahu zavděčit se alespoň zčásti všem. Důsledkem toho pak jsou místy také obsahová pnutí mezi jednotlivými prioritami, jak ve svém článku ukázal profesor Potůček na příkladu priority sociální spravedlnosti „na prvním místě“ a priority fiskální odpovědnosti,

kteřá předchází prioritu v textu programu následuje jen o pár odstavců níže. Ne vždy tak program a jeho další specifikace v pověřovacích dopisech jednotlivým komisařům dávají jednoznačné odpovědi na otázky, kam se bude Evropská unie v této oblasti ubírat. Logickým závěrem toho pak je postesk profesora Potůčka nad nedostatkem státnického charakteru předloženého dokumentu a jeho technokratičtější charakterem.

Institucionální limity

Jakkoliv může být toto hodnocení představeného programového dokumentu trefné, nelze technokratický přístup hodnotit pouze negativně. Plně státnický dokument s jasně vyhraněnými prioritami v oblasti sociální a ekonomické agendy by brzy narazil na současné politické a institucionální limity. Na rozdíl od státních útvarů musí Evropská komise o vhodnosti jí navrhované právní úpravy přesvědčit nejen většinu v Evropském parlamentu, ale také získat příslušnou kvalifikovanou většinu (či ve zbytkových oblastech i jednomyslnost) mezi členskými státy v Radě. Institucionální limity jsou dány také omezenými kompetencemi Evropské unie či principem subsidiarity. Rozpočet Evropské unie je navíc omezen přibližně na pouhé 1 % souhrnného HDP všech členských států unie. Oproti tomu přerozdělení skrze výdaje veřejných rozpočtů ve většině států Evropské unie se blíží 50 % jejich HDP. Hospodářský význam Evropské unie tak vždy byl mnohem větší v oblasti nastavování pravidel, po nalezení souhlasu Evropského parlamentu a Rady, než v přerozdělovacích mechanismech jejího rozpočtu a dotačních schématech. Jistě si tak lze představit státnický program s jasněji vymezenou sociálně ekonomickou politikou. Takový program by však v rámci zmíněných politicko-institucionálních reálií narážel na riziko, že zůstane převážně pouze na papíře.

Program Ursuly von der Leyenové je ve vymezení sociální a ekonomické agendy místy vnitřně rozporný. Takový je ale i charakter protichůdných zájmů a perspektiv, které jednotlivé politické proudy v různých místech Evropské unie zastávají. O složitosti dosahování jednotné sociální agendy za situace, kdy podstatná část Evropské unie prochází procesem ekonomické konvergence, plasticky pojednává Jaroslav Šulc v 5. čísle Fóra sociální politiky. Je zřejmé, že tento aspekt zůstane výrazným tématem sociální a ekonomické agendy Evropské unie i v následujících letech a dekáдах. Pozitivní v tomto ohledu je, že program nové předsedkyně komise neobsahuje zmínky o tzv. „sociálním dumpingu“ uvnitř vnitřního trhu, která v roce 2014 v programovém dokumentu Junckerovy komise uvo-

zovala příslib přehodnocení směrnice o vysílání pracovníků.

Naopak lze vidět, že ambiciózní vize stát se „prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě“ je doprovázena reflektováním toho, že související transformace dopadne na různé části Evropské unie v rozdílné míře. Ursula von der Leyenová to ve svém programu zachycuje ve zmínce, že „v této transformaci musíme uznat a respektovat, že nemáme všichni stejný výchozí bod. Sledujeme všichni stejný cíl, někteří však pro dosažení tohoto cíle mohou potřebovat více přizpůsobenou podporu, než ostatní“. Uvádí rovněž: „nejsilněji postižené osoby a regiony podporíme prostřednictvím nového fondu pro spravedlivou transformaci. To je evropská cesta: jsme ambiciózní a nikoho nebudeme opomíjet.“

Obdobně otevřeným způsobem je formulován i návrh představit „právní nástroj k zajištění toho, aby měl každý pracovník v Unii spravedlivou minimální mzdu.“ Ten je totiž doprovázen zmínkou, že „minimální mzda by měla být stanovena podle vnitrostátních tradic prostřednictvím kolektivních smluv nebo ze zákona. Jsem pevně přesvědčena o hodnotě sociálního dialogu mezi zaměstnavateli a odbory – lidmi, kteří znají svůj obor a svůj region nejlépe.“

Možná výhoda pro Českou republiku

Tyto návrhy tak ještě musí získat konkrétní vyjádření a o všem se ještě musí vést věcný dialog. Evropská komise za nikoho z nás naše specifické zájmy nevybojuje. To je na zástupcích států a domácích zájmových organizací, aby se s věcnými argumenty ve správný čas ozvali a obhajovali jejich prosazení. Pozitivní je, jak programový text naznačuje, že argumenty našeho regionu považuje nová Evropská komise za relevantní. Hlavní rolí Evropské komise je především předkládat promyšlené návrhy, které kladou důraz na jejich efektivitu v praxi, ale zároveň umožňují zohlednit legitimní zájmy, které by návrhy mohly být dotčeny, jakož i specifika v různých částech Evropské unie. Pro středně velké státy, jako je Česká republika, může být takový technokratický přístup Evropské komise vhodnější, než kdyby se Evropská komise namísto odborné neutrality snažila prosazovat politický zájem většiny. Ten je totiž na našem kontinentu často udáván postoji politických proudů, které dominují v největších členských státech Evropské unie.

Pravděpodobné nové priority

Významným sociálně-ekonomickým aspektem v rámci kompetencí Evropské unie je i postavení spotřebitelů. Ve vztahu

k otázkám spotřebitelské politiky, které rozpracovala předchozí Junckerova komise a v jejím rámci zejména česká komisařka Věra Jourová, jako je problematika tzv. dvojí kvality zboží na vnitřním trhu či problematika kolektivního uplatňování práv spotřebitelů pomocí hromadných, resp. reprezentativních žalob, však v programu Ursuly von der Leyenové příliš nových informací nezískáme. Až z pověřovacího dopisu belgického komisaře pro spravedlnost Didiera Reynderse a jeho odpovědi na dotazy Evropského parlamentu se lze dozvědět, že hlavní pozornost v oblasti postavení spotřebitelů za nové Evropské komise získá otázka náležité informovanosti spotřebitelů, a to zejména s ohledem na transformační procesy jak v environmentální oblasti, tak v oblasti přechodu na nové digitální technologie.

Pozornost nové komise by tak měla získat taková témata, jako je postavení spotřebitele/uživatele technologií umělé inteligence či informovanost spotřebitelů o environmentálních dopadech nabízených výrobků a služeb. Lze předpokládat, že dosud zahájené projekty v rámci spotřebitelské agendy budou pokračovat, prioritní pozornost však získají tato nová témata. Etické otázky využití umělé inteligence v kontaktu se spotřebitelem, ať již jde o marketingové praktiky, nebo o informování o tom, kdy spotřebitel jedná s chatbotem, který využívá prvky umělé inteligence, či kdy má právo požádat o přepojení na lidského operátora, jsou jistě důležité otázky postavení spotřebitele blízké budoucnosti.

Spotřebitelské chování již je a do budoucna zdá se stále víc bude také ovlivněno informacemi o dopadu pořizování zboží či služeb na životní prostředí. Řada firem již využívá pojmu udržitelnosti ke své firemní propagaci a marketingu. Otevírají se tak zásadní otázky důvěry a záruk, které spotřebitelé mají, že nabízený výrobek či služba skutečně má s ohledem na životní prostředí takový efekt, jak firmy deklarují. Programový záměr Evropské komise věnovat se této oblasti je tedy správný, i zde si však na návrh konkrétních kroků budeme muset ještě nějaký čas počkat.

Mgr. et Mgr. Kryštof Kruliš, Ph.D. (krystof@spotrebiteleskeforum.cz) je advokátem, předsedou správní rady zapsaného ústavu Spotřebitelské fórum a analytikem Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro oblast vnitřního trhu EU. Ve své publikační činnosti, komentářích pro media a přednáškách se dlouhodobě věnuje otázkám evropské integrace, vztahu EU a Anglosaských zemí a postavení spotřebitelů a rolí spotřebitelských organizací.